

СУДИННІ РОСЛИНИ РУМУНІЇ

Рецензія: Sârbu I., Ștefan N., Oprea A. *Plante vasculare din România: determinant ilustrat de teren/ Editura V. Bortăș. — București: Editura Victor B Victor, 2013. — 1320 p.*

Кілька років тому ще одна з наших сусідніх країн, Румунія, приєдналася до Європейського Союзу. Нині важко з'ясувати, як ця подія вплинула на рівень фінансування і, відповідно, інтенсивність вивчення рослинного різноманіття в цій країні, проте варто відзначити, що протягом останніх 6—7 років румунські ботаніки опублікували близько 10 фундаментальних праць, які висвітлюють результати дослідження флори і рослинності країни, зокрема адвентивних і рідкісних рослин, а також стан їхньої охорони (*Arții speciale pentru protecția și conservarea plantelor în România / A. Sârbu, I. Sârbu, A. Oprea et al. — București: Editura Victor B Victor, 2007. — 396 p.; Ciocârlan V. Flora Ilustrată a României: Pteridophyta et Spermatophyta. — București: Ceres, 2009. — 1142 p.; Sîrbu C., Oprea A. Plante adventive în flora României. — Iași: Editura Ion Ionescu de la Brad, 2011. — 734 p. та ін.). Останньою публікацією в цьому переліку є «Plante Vasculare din România: Determinator ilustrat de teren» (укр. — «Судинні рослини Румунії: ілюстрований визначник»). Видання підготовлене відомими румунськими ботаніками Іоном Сірбу, Ніколя Штефаном, Адріаном Опрєю за редакцією Віктора Бортоша. Охарактеризуємо цю працю, оскільки досвід сусідньої країни є надзвичайно цінним для нас у контексті гострої необхідності підготовки нової редакції визначника вищих рослин флори України.*

Рецензована книга побачила світ на початку літа 2013 р. Це поліграфічно чудово оформлене видання, у твердій обкладинці, на титулці якого на білому тлі розміщене фото *Fritillaria montana* Норре ex W.D.J. Koch, а на звороті — *Iris variegata* L. на зеленому фоні. Її офіційними рецензентами є авторитетні румунські ботаніки — Василь Крістя (Vasile Cristea), Гаврил Негру (Gavril Negrean) та Георгій Колдя (Gheorghe Coldea).

Відкривається книга вступом (в оригіналі — «Argument») (с. 5—6), в якому автори коротко об-

грунтовують необхідність підготовки нового визначника флори Румунії і дають історичний огляд публікацій такого рангу в країні. Далі описують ключові підходи, використані у виданні: вказують на особливості побудови дихотомічного ключа для визначення таксонів; зазначають, що послуговуються системою класифікації, яка узгоджується з публікаціями F. Ehrendorfer (1978), R. Soó (1964—1973) «Flora Europaea» (1964—1980, 1993), а номенклатуру видів приймають згідно з «Flora Europaea», враховуючи інформацію, що міститься на веб-ресурсах <http://rbg-web2.rbge.org.uk/FE/fe.html> і www.bgbm.org/BGBM/library/virtual.htm, та узгоджуючи її з новими таксономічними відомостями. Окремо автори характеризують структуру подачі інформації для кожного виду та процитовані основні літературні джерела, з яких збирались ці відомості. Зазначено, що у визначник потрапили близько 3700 видів спонтанної та субспонтанної флори Румунії, а також деякі рослини, які широко культивуються в країні.

У «Слові редактора» («Cuvântul editorului») (с. 7—8) чільна увага приділяється значенню рослин у житті народів на території Карпатсько-Дунайського регіону, описуються мотиваційні моменти щодо необхідності підготовки такого видання, а також висловлюється подяка багатьом дослідникам, які тією чи іншою мірою долучилися до цієї праці.

Трактування всіх скорочень й умовних позначень, використаних у публікації, наведено у відповідному розділі («Abrevieri și semne convenționale»), с. 9—12.

У наступному розділі (с. 13—16) міститься детальна інструкція щодо використання ключа-ідентифікатора («Modul de utilizare a determinantului»). Дихотомічний ключ дає змогу визначити приналежність рослини до відділу, класу, родини, роду, виду і, іноді, підвиду. Слід відзначити компактність ключів і їхню відмінність у побудові, порівнюючи зі східноєвропейськими аналогами, а саме: автори не дотримуються жорсткого розділення ключів

виключно для визначення таксона одного рангу (родини або роду). Якщо вид належить до моно-типного роду або якийсь рід представлений у флорі Румунії одним видом, то для визначення такого роду не створюється окремий ключ, а відповідний вид діагностується та надається його характеристика у ключах для визначення одиниці вищого таксономічного рангу, тобто роду. Наприклад, ключ для визначення представників родини *Pyrolaceae* Dumort. відразу діагностує *Monotropa hypopitys* L. та два його підвиди, *Chimaphila umbellata* (L.) W.P.C. Barton, *Moneses uniflora* (L.) A. Gray, *Orthilia secunda* (L.) House та рід *Pyrola* L., для якого складено окремий ключ нижче у тексті. Вважаємо, що такий підхід полегшує процес визначення рослин і значно заощаджує на обсязі книги, тому може буде доречним для нового визначника флори України.

Розділ «Система використаної класифікації» («*Sistemul de Clasificare utilizat*») (с. 17—1183) відкривається переліком усіх таксонів флори Румунії — від відділів до родів — згідно із системою вищих рослин, прийнятою авторами. Основна частина визначника складається з діагностичних ключів для визначення таксонів різних рівнів та характеристики видів, яка фактично завжди супроводжується рисунком, а в деяких випадках також подано ілюстрації найважливіших для ідентифікації збільшених частин рослин. Слід зазначити, що чорно-білі рисунки доволі високої якості і достатньо інформативні. На особливу увагу заслуговують структура і деталізація інформації для видів, аналогів яких, здається, немає в інших визначниках. Так, для кожного виду, а часто навіть підвиду, наводиться наукова назва рослини та широковідомі синоніми до неї, за наявності — народна назва, вказано тривалість життєвого циклу для трав'янистих рослин (однорічник, дворічник, багаторічник), тип біоморфи, мінімальне та максимальне значення висоти рослини, період квітвання або спороношення. Далі наводиться інформація щодо частоти трапляння та особливостей поширення виду в країні, для відносно вузькопоширених рослин перелічуються адміністративні регіони, де вони зростають, іноді — окремі населені пункти або відокремлені місцевості (гора, урочище тощо). Така інформація в деяких випадках підкріплена бібліографічними посиланнями. Фактично для всіх видів вказується кількість хромосом та, відповідно до Н. Ellenberg et al. (1992), наводиться екологічний оптимум для п'яти показників: вологість ґрунту, температура, рН ґрунту, вміст азоту та рівень засолення. Крім

того, автори перелічують для кожного виду синтаксони від класів до союзів залежно від широти їхньої екологічної амплітуди, у вигляді умовних формул описують загальний ареал виду, іноді додатково вказують соціологічний статус.

Словник ботанічних термінів, які використовуються в тексті («*Dicționarul termenilor botanici utilizați în lucrare*») (с. 1184—1193), містить не лише текстове пояснення термінів, а й доволі часто вони супроводжуються відповідними рисунками.

«Вибрана бібліографія» («*Bibliografie selectivă*») (с. 1194—1195) налічує 40 посилань, з яких більшість — це найважливіші флористичні праці румунських ботаніків, а решта — ключові європейські публікації та електронні бази даних.

Цікавий розділ «Доповнення» («*Addenda*») (с. 1195—1196), де автори зібрали інформацію щодо 20 нових таксонів флори Румунії, опублікованих або виявлених у гербаріях після завершення підготовки рукопису книги.

Наведено перелік наукових назв видів, вміщених у визначнику («*Indexul denumirilor științifice ale speciilor cuprinse în determinant*»), с. 1197—1224. Це класичний структурний розділ у публікаціях такого плану, оскільки дає змогу швидко знайти номер сторінки в основній частині праці з відповідною інформацією про будь-який вид. Проте, на наш погляд, недоліком цього розділу є відсутність авторів таксонів. Отож, для з'ясування цієї інформації читачеві доведеться здійснювати зайві операції.

Також наведений перелік народних назв видів, внесених до визначника («*Indexul denumirilor populare ale speciilor cuprinse în determinant*»), с. 1225—1230.

Останнім розділом книги є «Фотографії» («*Planșecolor*»), с. 1233—1320. Тут розміщено кілька сотень чудових, якісних, повноколірних зображень, які переважно демонструють загальний габітус рослин, однак часто трапляються окремі вставки, що акцентують увагу лише на певних частинах рослини.

Зручним елементом книги є надрукована лінійка на внутрішньому розвороті обкладинки. Це надзвичайно корисно, адже допоможе дослідникам під час визначення рослин.

Підсумовуючи, відзначимо, що румунським ботанікам вдалося підготувати один із найкращих сучасних визначників флор країн Європи, який може слугувати гідним прикладом для видання нових визначників регіональних і конкретних флор.

М.М. ПЕРЕГРИМ